

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВНОГО ОФОРМЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕЛЕКТРОННИХ ПРЕЗЕНТАЦІЯХ

Баган М. П.

myroslava.bahan@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5436-2934>

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 10.06.2024. Дата прийняття до друку 24.06.2024.

Анотація. У статті випрацьовано й систематизовано вимоги до мовного оформлення результатів наукових досліджень в електронних презентаціях. Авторка проаналізувала типові мовні помилки в електронних презентаціях наукових досліджень, представила методику їх усунення, дала практичні рекомендації щодо переформулювання громіздких і важких для сприйняття конструкцій, усунення тавтології, багатослів'я. Наголошено, що грамотне й стилістично бездоганне мовне оформлення електронної презентації є важливою запорукою ефективного наукового спілкування.

Ключові слова: культура спілкування, наукове дослідження, електронна презентація, норми сучасної української літературної мови, редагування.

Bahan M. Kyiv National Linguistic University

Developing Culture of Linguistic Presentation of Scientific Research Results in Electronic Presentations

Abstract. Introduction. The relevance of the proposed article stems from the need to improve the culture of speech in electronic presentations of scientific research. Enhancing this aspect will increase the effectiveness of scientific communication and encourage young researchers to participate more responsibly in collegial interactions. **Purpose.** This article aims to present and systematize the requirements for the language presentation of scientific research results in electronic presentations and to provide specific advice on increasing their effectiveness. **Methods.** The investigation is based on the observation method, descriptive method, structural method, and the method of functional analysis. **Results.** For the first time, the author analyzes typical language errors in electronic presentations of scientific research, presents a methodology for their elimination, and suggests practical recommendations for reformulating cumbersome and difficult-to-understand constructions, as well as eliminating tautology and verbiage. **Conclusion.** The author substantiates the genre specificity of electronic presentations of scientific work, emphasizing the importance of combining two layers – audio and visual – which should not duplicate each other. Sound accompaniment ensures the logic and coherence of the presentation, while visual accompaniment should clearly and succinctly express and illustrate the main achievements of the scientific work. In designing both layers of the electronic presentation, it is essential to adhere to the norms of the modern Ukrainian literary language.

Keywords: communication culture, scientific research, electronic presentations, norms of modern Ukrainian literary language, editing.

Обґрунтування проблеми. Науковцям важливо дбати про культуру донесення результатів своїх досліджень для досягнення більшої ефективності й результативності фахової комунікації. Цьому сприяють електронні презентації, що становлять окремий жанр наукової діяльності, комунікативна мета якого лаконічно й наочно ознайомити цільову аудиторію з результатами виконаного дослідження, найвигідніше презентувати їх науковій спільноті. Саме тому електронні презентації важливо ретельно оформлювати. Для цього використовують різні засоби наукового стилю, норми використання яких описано в цілій низці праць (Баган, 2017; Баган, 2019; Баган, 2022; Городенська, 2001; Горошкіна & Шутова, 2013; Колоїз, 2017;

Онуфрієнко, 2006; Романченко, 2019; Семиног, 2010). Проте, на жаль, в електронних презентаціях дослідників, особливо молодих, усе ще спостерігаємо багато помилок, які потребують фахового коментування. Уважаємо актуальним звернути увагу на способи їх уникнення та розробити окрему методику культуромовного оформлення електронних презентацій. Мотивування молодих дослідників до вдумливої перевірки електронних презентацій власних наукових досліджень посприє формуванню в них цінних компетентностей самовдосконалення, критичного мислення, поважного ставлення до наукової взаємодії та підвищенню загальної мовної культури українського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Електронні презентації наукових праць (плакати, слайди), виконані в Паверпоінті, Канві, становлять зручний спосіб лаконічного оприлюднення найважливіших здобутків дослідника за допомогою зображення, звуку, відео. Нині їх широко використовують на конференціях, захистах кваліфікаційних робіт аспірантів і магістрантів, конкурсах наукових робіт та інших заходах. У посібниках із методів наукової діяльності (Краус, 2012; Рашкевич та Отрош, 2022; Сурмін, 2008, Чмиленко & Жук, 2014), культури наукової мови (Баган, 2022; Колоїз, 2017; Семиног, 2010) електронну презентацію кваліфікують як зручну й необхідну форму наукової діяльності. Зокрема, О. М. Семиног (2010) слушно зазначає, що “використання електронних презентацій дає змогу підвищити інформативність і ефективність повідомлення, адже одночасно задіяні зоровий і слуховий канали сприйняття” (с. 136). Інші фахівці переконані, що презентація “унаочнює матеріали, ... підвищує оперативність і об’єктивність оцінювання результатів наукового дослідження (Рашкевич & Отрош, с. 185). За визначенням Л. М. Суслікова та І. П. Студеняка (2019), “презентація сьогодні – це не тільки незамінний інструмент комунікації, ... а й спосіб адекватно реагувати на сучасні вимоги ринку і споживача” (с. 12). Автори підручників і посібників наголошують на важливості структурованого представлення результатів наукового пошуку, подають корисні рекомендації щодо вибору, розташування, оформлення презентованого матеріалу. Наприклад, О. М. Семиног (2010) радить під час підготовки презентації подбати про оптимальне співвідношення “кількості різних елементів презентації та їх послідовності”, зберігати відчуття міри у використанні малюнків і графіків, вибирати темний шриффт на світлому тлі (с. 137).

Важливою умовою вдалої презентації є її грамотність. Дотримання лексичних, правописних, граматичних, стилістичних та інших норм забезпечує успішне сприйняття матеріалу слухачкою аудиторією, засвідчує належний рівень комунікативної культури освітян. Електронна презентація дослідження слугує водночас самопрезентацією “мовної особистості дослідника” (Колоїз, 2017, с. 29). Мовознавці справедливо наголошують, що “для спеціаліста будь-якого профілю культура усного й писемного мовлення є не лише відбиттям його вихованості, інтелігентності, чистоти помислів і вчинків, а й визначає загалом культуру його праці й, що особливо важливо, культуру взаємин у щоденному спілкуванні в найрізноманітніших сферах мовленнєвої діяльності: від приватного спілкування до спілкування на державному рівні” (Бабай, 2016, с. 31). Актуальність формування культури професійного й, зокрема, наукового мовлення майбутніх фахівців ще під час їх навчання в закладах освіти обґрунтовано в низці педагогічних праць (Бабай, 2016; Берегова & Предместніков, 2021; Кузьміна & Столярчук, 2022; Марецька, 2020; Окуневич, 2003; Пасинюк, 2016; Хома & Хома, 2017).

До сучасних методів формування культури мовлення майбутніх фахівців традиційно уналежують поглиблення їхніх знань про мову, ознайомлення з

нормами літературної мови, збагачення словникового запасу, практику говоріння, роботу зі словниками, вивчення й аналіз типових помилок (Пасинюк, 2016, с. 171, 174). Слушним вважаємо дедалі активніше застосування методу занурення здобувачів освіти в яскраве взірцеве мовлення (Окуневич, 2003) та методу практики спонтанного спілкування на основі штучно створених мовленнєвих ситуацій (Кузьміна & Столярчук, 2022, с. 139). У цій статті спробуємо довести, що робота над удосконаленням мовного оформлення електронних презентацій результатів наукових досліджень також є ефективною формою шліфування мовної культури майбутнього фахівця, його здатності до самовдосконалення й критичного мислення.

Попри те що в підручниках і посібниках уже подано певні рекомендації щодо побудови електронних презентацій, їх змістового наповнення, оптимального використання в ній шрифтів, зображень, мовного оформлення, вважаємо, що набув актуальності аналіз типових мовних помилок в електронних презентаціях із наданням конкретних мовно-стилістичних порад, як їх уникнути, що буде корисним для науковців нефілологічного профілю, юних дослідників та для всіх, хто не байдужий до питань культури українського мовлення.

Мета цієї статті – презентувати методику перевірки й удосконалення мовного оформлення результатів наукових досліджень в електронних презентаціях, дати конкретні поради щодо підвищення рівня їхньої ефективності.

Дослідження виконано на основі використання таких **методів**: спостереження за презентаціями результатів наукових досліджень на різних заходах, описового (для викладу основних рекомендацій), структурного (для аналізу змістового наповнення слайдів і його впорядкування), функційного аналізу (для з'ясування функцій мовних засобів у різних контекстах).

Основні результати дослідження. На жаль, мовне оформлення електронної презентації свого дослідження автори часто недооцінюють. Окрилені закінченням дослідницької роботи, вони механічно переносять на слайди окремі абзаци з виконаної наукової праці, не надто вчитуючись у них, вважаючи їх уже завершеними. Насправді електронна презентація має становити окремий науковий продукт, концептуально цілісний і мовно бездоганий. Для цього варто виділити час на перевірку й удосконалення її мовного оформлення. Воно потребує певних умов: 1) свіжого, критичного перегляду презентації; 2) урахування вікового, соціального, фахового статусу цільової аудиторії для регулювання складності викладу; 3) щирого бажання зробити презентацію переконливою, промовистою, цікавою і легкою для сприйняття.

Алгоритм редакторського аналізу охоплює такі етапи:

1. Перевірити змістову й структурну повноту презентації, а саме переконатися в наявності в ній усіх необхідних компонентів (обґрунтування актуальності дослідження, його мети, завдань, методології виконання, повідомлення основних результатів дослідження та висновків). На цьому етапі доречно перевірити змістове наповнення слайдів на актуальність і цінність повідомлюваної інформації. Варто вилучити загальновідомі теоретичні положення, класифікації, цитати інших дослідників, які не становлять безпосереднього здобутку автора й можуть створити враження суто реферативної роботи за працями інших дослідників. Презентувати потрібно передусім власні напрацювання. Теоретичну базу дослідження можна окреслити, не переказуючи її в презентації.

2. Перевірити логічну послідовність слайдів.

3. Перевірити слайди на змістове перевантаження. Не варто заповнювати їх густим текстом, перенесеним механічно з наукової праці. Інформацію краще

узагальнити, подати найважливішу тезу з її фактологічним ілюструванням (прикладом, діаграмою, схемою, зображенням). Це посприє зосередженню уваги сприймачів на найважливішому і відповідно чіткішому презентуванню здобутків.

4. Ретельно вчитати наповнення слайдів щодо відповідності чинним лексичним, правописним, граматичним і стилістичним нормам, усунути повтори, багатослів'я, перевірити правильність граматичних зв'язків між компонентами речень.

Далі звернемо увагу на типові мовні помилки та стилістичні огріхи, яких припускаються не надто досвідчені автори, презентуючи власне дослідження, і запропонуємо способи їх усунення.

Заголовки й підзаголовки слайдів нерідко хибують громіздкістю, семантично не потрібними підрядними частинами, пор.: *Структура ергонімів, які зібрано автором у місті Білій Церкві*. Цілком очевидно, що автор презентує результати свого дослідження, для якого самостійно дібрав матеріал, тому не потрібно знову на цьому наголошувати. Підрядна присубстантивно-означальна частина лише перевантажує заголовок, відвертає увагу від основної ідеї. Достатньо назвати слайд так: *Структура ергонімів міста Білої Церкви*.

Отже, потрібно уникати заголовків у формі складнопідрядних речень із підрядною присубстантивно-означальною частиною, пор.:

Заголовки з підрядною частиною	Заголовки-відповідники без підрядної частини
<i>Ергоніми, у яких виявлено помилки</i>	<i>Ергоніми з помилками</i>
<i>Символи, що будуються на природних явищах і закономірностях, які помічали люди</i>	<i>Символізм природних явищ і процесів у народному мовленні</i>
<i>Приклади звичайних ксеноетнонімів, що використовуються британцями</i>	<i>Типові ксеноетноніми в мовленні британців</i>
<i>Приклади професіоналізмів, які вживають лікарі</i>	<i>Лікарські професіоналізми / Професіоналізми лікарів</i>

Текст слайдів важливо перевіряти на наявність повторів. Здебільшого автори зловживають словами *могти, використовувати, вважати, відображати, містити, призвести, більше, найбільш, нерідко*, зв'язкою *є*, сполучними словами *який, яка, що* та ін. Виявивши повтори, важливо не тільки їх вилучити, а й перевірити, чи не переказано в реченні ту саму інформацію трохи іншими словами. Варто уникати нечітких розмитих описів. Чітко й лаконічно сформульовані тези слухачі сприймуть значно краще й швидше, пор.:

Речення з тавтологіями і плеоназмом	Відредаговане повідомлення
<i>Ксенофобія та дискримінація можуть призвести до серйозних наслідків, таких як насильство, соціальна відокремленість та економічні труднощі. Використання образливих термінів може зміцнити негативні стереотипи про інші культури та народи, що допомагає формувати негативні ставлення та дискримінацію. Використання образливих ксеноетнонімів може призвести до дискримінації та ворожечі між різними культурами та народами. Це може вплинути на відносини між країнами, національними меншинами та іншими соціальними групами.</i>	<i>Використання ксеноетнонімів може призвести до серйозних наслідків, зокрема до роздмухування ксенофобії, міжкультурної неприязні, дискримінації, соціальної відокремленості, економічних труднощів.</i>

Потрібно уникати тавтології на межі речень. Не варто вживати останнє поняття попереднього речення ще раз на початку наступного, пор.: *Найбільш вживаним символом щастя в австралійській лінгвокультурі можна вважати образ невимушеності. Цей образ має першорядне значення і є фундаментальним для австралійської культури.* Впадає в око й повторення в цих реченнях словосполучення *австралійська культура*, і семантична близькість *першорядного значення та фундаментальності*, що перевантажує слайд, уповільнює виклад результатів дослідження. Їх пропонуємо замінити коротким і струнким реченням: *Символ щастя в пареміях найчастіше втілено в образі невимушеності, що є фундаментальним для австралійської культури.*

Надмірне нанизування підрядних присубстантивно-атрибутивних частин у складних багатокомпонентних реченнях призводить до надуживання сполучним словом *який*. Уникнути цього можна, якщо почергово вжити сполучні слова *який/ яка і що* або скоротити, переформулювати речення, пор.:

Речення з повторенням сполучного слова <i>який /яка/яке/які</i>	Відредаговане речення
<i>Культурно маркована лексика – це лексика, яка містить в собі елементи культури, традиції, історії, які є специфічними для певної мовної спільноти, яка формує їх у процесі свого розвитку.</i>	<i>Культурно маркована лексика – це лексика, що відображає на семному рівні культуру, традиції, історію певної мовної спільноти.</i> <i>Не треба вживати плеоназм містить в собі, адже містити – це мати в собі.</i>

У переліках однорідних членів речень доречно перевірити, чи всі вони мають форму того самого відмінка. Порушення їхньої відмінкової форми робить речення нелогічним, пор.: *Також в австралійській культурі щастя проявляється в хороших відносинах з оточуючими, повага до навколишнього середовища та сімейні стосунки.* Правильно його побудувати так: *Для австралійців щастя полягає в хороших стосунках з людьми, у захисті довкілля та родинних цінностях.*

Радимо не друкувати на слайдах допоміжних речень, якими мовець “перекидає місточки” між матеріалом, коментує свої дії. Їх краще просто промовити, не перевантажуючи ними слайд, пор.:

Допоміжні речення, які не варто друкувати на слайдах	Редакторські поради
<i>Я хочу продемонструвати вам це на прикладах</i>	Це речення треба промовити, а на слайді показати приклади.
<i>Давайте розглянемо деякі приклади використання культурно-маркованої лексики в англійських анекдотах...</i>	Цей коментар треба промовити, а не друкувати на слайді. Принагідно звертаємо увагу на ненормативне вживання в українській мові форми наказового способу <i>давайте розглянемо</i> , змість якої потрібно вжити форму першої особи множини наказового способу <i>розгляньмо</i> , пор. ще: <i>погляньмо, подивімося.</i>
<i>Пери ніж аналізувати професіоналізми певних соціальних груп, слід зазначити, що ж таке професіоналізми</i>	Краще сказати: “Спочатку пригадаймо, що таке професіоналізми”, а на слайді подати лише визначення й приклади професіоналізмів.

Рекомендуємо уникати в текстах слайдів пасивних конструкцій із присудком, вираженим дієсловом недоконаного виду на *-ся*. Українські мовознавці неодноразово наголошували, що такі конструкції не відповідають граматичним традиціям української літературної мови й потрапили до нашого вжитку внаслідок перенесення російської синтаксичної моделі знеособленого, канцеляризованого мовлення (Баган, 2019, с. 369–370; Городенська, 2001, с. 13–14; Марецька 2020, с. 120–121; Фаріон, 2010, с. 239). Їх варто уникати ще й тому, що вони значно складніші для сприйняття, ніж активні конструкції з логічним розташуванням суб'єкта дії в позиції підмета. Фактично читачам доводиться самостійно трансформувати пасивні конструкції в активні, щоб зрозуміти, хто ж насправді виконав дію. Отже, пасивні синтаксичні конструкції в електронних презентаціях потрібно замінювати активними або типовими для української мови пасивними конструкціями (з опорним пасивним дієприкметником або предикативною формою на *-но*, *-то*). Якщо виконавець дії не відомий, речення варто сформулювати як неозначено-особове (*Іменник вважають однією з основних частин мови*), безособове (*Іменник прийнято вважати однією з основних частин мови*) чи двоскладне констатувально-ототожнювальне (*Іменник – одна з основних частин мови*). Наприклад:

Пасивні конструкції, побудовані за зразком російськомовних	Активні конструкції української мови
<i>Колискові пісні — ліричні пісенні твори, які виконуються матір'ю (рідше батьком чи іншими членами родини) над колискою дитини для того, щоб її приспати.</i>	<i>Колискові пісні — ліричні пісенні твори, які виконує мати або хтось із родини над колискою дитини для того, щоб її приспати.</i>
<i>Мовленнєвий етикет – це національно-специфічні правила мовленнєвої поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і висловів, що рекомендуються для висловлення подяки, прощання тощо в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співбесідником</i>	<i>Мовленнєвий етикет – це національно-специфічні правила мовленнєвої поведінки, реалізовані в системі стійких висловів й визнані в суспільстві як найбільш ефективні для ввічливого контакту зі співрозмовником.</i>
<i>Топоніми вивчаються наукою топонімікою. Серед топонімів виділяються різні класи,</i>	<i>Топоніми – об'єкт вивчення науки топоніміки. Мовознавці поділяють топоніми на різні класи...</i>

На окрему увагу заслуговують пунктуаційні помилки в електронних презентаціях, яких припускаються автори, тому що нерідко нехтують нормами вживання розділових знаків. Серед поширених пунктуаційних помилок – використання дефіса замість тире, пор.: *Культурно маркована лексика - це лексика, яка містить в собі елементи культури, традиції, історії*. Треба чітко дотримуватися правил, згідно з якими компоненти слів пишемо з дефісом (*національно-патріотичний, де-не-де та ін.*), а між підметом і присудком, вираженими іменниками в називному відмінку чи інфінітивами, можливе тільки тире, пор.: *Культурно маркована лексика – це лексика, яка поєднує елементи культури, традиції, історії*.

На жаль, автори презентацій нерідко виділяють комою деякі прислівники, частки й сполучники (*зазвичай, загалом, водночас, також, тому, принаймні та ін.*), які не є вставними, а отже їх не потрібно супроводжувати комами, пор.:

Речення, у яких неправильно виділені комами прислівники і сполучники	Виправлення в цих реченнях
<p><i>Також, у британських анекдотах можна зустріти використання традиційних британських імен та прізвищ, таких як "Winston Churchill" або "Margaret Thatcher".</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Зайва кома після <i>також</i>. • Замість <i>можна зустріти використання</i> правильно написати: у британських анекдотах використовують, бо зустрічають людей. • Замість книжного пояснювально-виокремлювального сполучника <i>таких як</i> у цих текстах варто вжити зрозуміліші спеціалізовані українські засоби виділення чого-небудь: <i>a same, зокрема, наприклад</i>.
<p><i>Українські колискові пісні, зазвичай, містять співвідношення між матір'ю та дитиною...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Слово <i>зазвичай</i>, по-перше, не виділяємо комами. • По-друге, воно не відповідає цьому реченню за змістом, оскільки позначає те, що роблять за звичкою. Типові вияви чогось потрібно передавати словами <i>здебільшого, переважно</i>. • Замість <i>співвідношення між матір'ю та дитиною</i> правильно вжити <i>стосунки між матір'ю і дитиною</i>.
<p><i>У той же час, британські колискові пісні частіше мають загальний характер, де адресатом може бути будь-яке дитя, а не конкретна особа.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сполука <i>у той же час</i> є калькою російського <i>в то же время</i>. В українській мові їй відповідає прислівник <i>водночас</i>, який комами ніколи не виділяємо. • Підрядна частина невдало приєднана сполучним словом <i>де</i>, оскільки в головній частині немає слів просторової семантики. Речення правильно переформулювати так: <i>Водночас британські колискові пісні частіше адресовані будь-якій, а не конкретній дитині</i>.
<p><i>Загалом, колискові пісні України та Британії мають декілька спільних та відмінних рис, які відображають культурні традиції та особливості кожної країни. Вивчення таких пісень може допомогти краще зрозуміти культурну спадщину та ідентичність кожної нації.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Не можна виділяти комою прислівник <i>загалом</i>. • Правильною офіційною є власна назва <i>Велика Британія</i>. • Потрібно усунути плеоназм – займенник <i>кожної</i>.

Визначаючи мету, об'єкт, предмет, завдання, методи дослідження, автори нерідко ставлять після всіх цих компонентів двокрапку. Насправді вона доречна лише після узагальнювального слова перед переліком, пор.:

Методи дослідження:

- 1) описовий;
- 2) структурний;
- 3) функційного аналізу.

Принадно звертаємо увагу на те, що однорідні компоненти, які не є окремими завершеними реченнями, потрібно відділяти крапкою з комою і нумерувати цифрою чи літерою з дужкою без крапки. Вона має стояти лише в кінці всього переліку.

Так само відділяємо односкладні безособові речення, головний член яких виражений предикативною формою на *-но, -то*, ужиті в переліку завдань, здобутків, узагальнень тощо. Обов'язковою умовою такого оформлення є наявність попереду них узагальнювального слова, напр.:

Для досягнення поставленої мети виконано такі завдання:

- 1) зібрано ергоніміку міста Білої Церкви;
- 2) класифіковано ергоніми за семантикою, структурою та функціями;
- 3) визначено основні номінативні стратегії в ергонімотворенні.

У переліках завдань важливо наголосити саме на їх виконанні. Нерідко юні дослідники пишуть: *передбачене виконання таких завдань... ; були заплановані такі завдання...; із мети випливають такі завдання...* Для успішного захисту наукового дослідження принципово не просто окреслити завдання, а саме повідомити про їх виконання, тому форма доконаного виду *виконано* якнайточніше це засвідчує.

Дехто з авторів у переліках порушує не лише пунктуаційні, а й граматичні та правописні норми, пор.:

Топоніми цього часу включають різноманітні елементи:

Назви людей

Худоба

Укріплені міста

Особливості природи

Як бачимо, у цьому уривку автор не вживає розділових знаків між однорідними компонентами й усупереч правописним правилам пише їх з великої літери. Крім того, однорідні члени в переліку неправильно вжито в різних відмінках. Порушено й логіку викладу: написано так, наче в топонімах стоїть сама худоба й укріплені міста. Наведене речення грамотно треба оформити так:

У топонімах цього часу зафіксовано різні назви людей, худоби, укріплень, особливостей природи.

Деякі автори ставлять двокрапку після слів *мета, об'єкт, предмет, науковий керівник*. Це помилка, адже відомо, що у структурі двоскладного речення між підметом і присудком, вираженими іменниками чи інфінітивами, треба вжити лише тире, пор.:

Об'єкт дослідження – ергоніміка міста Білої Церкви.

Предмет дослідження – семантичні, структурні й функційні особливості ергонімів міста Білої Церкви.

Мета дослідження – проаналізувати семантичні, структурні й функційні особливості ергонімів міста Білої Церкви, визначити основні тенденції місцевого ергонімотворення.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент І.Ю. Павлюк.

На окрему увагу заслуговує слайд із висновками. По-перше, після слова **Висновки** двокрапка не потрібна, оскільки воно не є узагальнювальним словом перед переліком однорідних членів, а заголовком щодо висновків у формі семантично, граматично й інтонаційно завершених речень. По-друге, самі висновки варто надрукувати з абзацними відступами в дуже тезовому формулюванні. Це посприє кращому сприйняттю слайду.

По-третє, маркувати висновок у сучасній українській мові потрібно словом *отже*. Дехто помилково вживає в цій функції стійку словосполуку *таким чином*, яку вважають калькою російської словосполуки *таким образом*.

Неправильно розпочинати висновок словом *тобто*, бо воно належить до пояснювально-ототожнювальних сполучників, якими приєднують пояснювальну частину з попереднім словом, словосполученням чи з усією попередньою предикативною частиною, пор.: *Обладнання для когенераційних установок виробляють за межами України, тобто ми його імпортуємо.*

Крім спеціалізованого слова *отже*, у наукових працях (статтях, кваліфікаційних наукових роботах) висновки маркують реченнями: *Виконане дослідження дало*

підстави зробити такі висновки...; На основі виконаного дослідження висновуємо...; Аналіз зібраного матеріалу засвідчив... Автор електронної презентації також може скористатися ними в її звуковому супроводі, але слайд не варто перевантажувати такими реченнями. На ньому треба надрукувати лише чіткі висновки.

Молодим дослідникам важливо усвідомити, що електронна презентація не повинна бути дослівним візуальним текстом виступу. Так само вона не може бути “насмиканою” з тієї наукової праці, яку автор має намір презентувати. Це цілком окремий вторинний науковий жанр, що має свою специфіку, зумовлену його комунікативною метою – увиразнити, унаочнити результати наукового дослідження, зробити їх легшими для слухового сприйняття. Основна особливість електронної презентації – у наявності двох пластів: звукового й візуального супроводу, які не повинні дублювати один одного. Перший забезпечує логічність, зв’язність викладу, другий увиразнює, унаочнює певні ідеї, спостереження, підрахунки, повинен бути якомога чіткішим, легким для сприйняття на тлі звукового супроводу. Саме тому потрібно дбати, щоб сприймачі не “заліпали” у слайдах, учуючись у плутані, багатослівні або граматично не узгоджені речення. Мовне оформлення слайдів має бути дуже чітким, лаконічним і грамотним.

Студентську молодь потрібно привчити до терплячого й уважного редагування електронних презентацій, проте ще важливіше – сформувати неї позитивну мотивацію до якісного презентування власних наукових здобутків. Сучасна студентська молодь дбає про власний імідж, тож має усвідомлювати, що електронні презентації дають уявлення не лише про дослідження, а й про автора, його рівень культури, відповідальності, професійності. На основі редагування електронних презентацій здобувачі освіти формують важливі для майбутньої соціальної діяльності здатності критичного мислення, самоконтролю, самовдосконалення.

Корисно залучати студентів і до перехресного редагування й обговорення електронних презентацій. Спільні зусилля щодо їх мовно-стилістичного, композиційного, структурно-логічного й змістового вдосконалення увиразнюють для студентів суспільну значущість культури мовлення у професійній діяльності, поглиблюють їхні комунікативні, аналітичні, інтерпретативні й соціальні навички, стимулюють активність, ініціативу, відповідальність.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, важливим аспектом освітнього процесу має бути вимогливе ставлення академічної спільноти до мовного оформлення результатів наукових досліджень в електронних презентаціях. Формування культури наукового спілкування цінне як для професійної успішності майбутніх фахівців, так і для культурного розвитку суспільства загалом.

Основні вади мовного оформлення електронних презентацій – багатослів’я, повтори, порушення літературних норм, елементарна невчитаність. Усунення цих вад дасть змогу вилучити семантично надлишкові компоненти, виструнчити думку, у відповідності текст нормам сучасної української літературної мови.

Закладам освіти потрібно розвивати внутрішню мотивацію молодих дослідників до перевірки й удосконалення презентаційних матеріалів, дотримання культури й етики наукового спілкування, прагнення вищого рівня самореалізації і соціальної взаємодії.

Виконане дослідження відкриває перспективи для випрацювання методики формування мовного самоконтролю в інших сферах сучасного українського комунікативного простору.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабай, Л. В. (2016). Усне та писемне мовлення студентів-аграріїв. *Український смисл: науковий збірник*, 30–37.
- Баган, М. П. (2017). Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*, 20(1), 9–17.
- Баган, М. П. (2019). Кліше в сучасному українському науковому дискурсі: культуромовний і комунікативний аспекти. *Граматичний простір сучасної лінгвоукраїністики. Катерини Григорівні Городенській*, 367–374.
- Баган, М. П. (2022). *Культура української наукової мови*: [посібник для самостійної роботи студентів]. Видавничий центр КНЛУ.
- Берегова, Г. Д. & Предместніков, О. Г. (2021). *Культура мовлення у системі професійної підготовки молоді*: монографія. Олді-плюс.
- Городенська, К. (2001). Синтаксична специфіка української наукової мови. *Українська термінологія і сучасність*, IV, 11–14.
- Горошкіна, О. М., & Шутова, Л. І. (2013). *Науковий текст: особливості мови та стилю*: навчально-методичний посібник для аспірантів. Світанок.
- Колоїз, Ж. В. (2017). *Науковий стиль української мови*: [практикум]. КДПУ.
- Краус, Н. М. (2012). *Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник*. Оріяна.
- Кузьміна, І. В., & Столярчук, О. М. (2022). Прикладні аспекти формування культури усного мовлення у студентської молоді. *Академічні студії. Серія “Педагогіка”*, 4, 137–142.
- Онуфрієнко, Г. С. (2006). *Науковий стиль української мови*: навчальний посібник. Центр навчальної літератури.
- Марецька, Л. П. (2020). Актуалізація проблеми мовленнєвої культури вчителя сучасного закладу освіти. *Педагогічний альманах*, 118–123.
- Окуневич, Т. Г. (2003). *Культура мовлення майбутнього вчителя-словесника в умовах українсько-російської двомовності* [Неопубл. дис. канд. пед. наук]. Херсонський державний університет.
- Пасинок, В. Г. (2016). Мовленнєва культура сучасного викладача і студента. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов*, 84, 168–176.
- Рашкевич, Н. В., & Отрош, Ю. А. (2022). *Методологія та організація наукових досліджень: навчальний посібник*.
- Романченко, А. П. (2019). *Елітарна мовна особистість у просторі наукового дискурсу: комунікативні аспекти*. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.
- Семенов, О. М. (2010). *Культура наукової української мови*: навчальний посібник. Академія.
- Сурмін, Ю. П. (2008). *Наукові тексти: специфіка, підготовка та презентація*. НАДУ.
- Сусліков, Л. М., & Студеняк, І. П. (2019). *Презентація наукових результатів: навчальний посібник*. Видавництво УжНУ “Говерла”.
- Чмиленко, Ф. О., & Жук, Л. П. (2014). *Посібник до вивчення дисципліни “Методологія та організація наукових досліджень”* [Текст]. РВВ ДНУ.
- Фаріон, І. Д. (2010). *Мовна норма: знищення, пошук, віднова*: [монографія]. Місто НВ.
- Хома, О. М., & Хома, Т. В. (2017). Культура мовлення як складова культури особистості. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, V(51), 112, 24–27.

REFERENCES

- Babai, L. V. (2016). Usne ta pysemne movlennia studentiv-ahrariiv. *Ukrainskyi smysl: naukovyi zbirnyk*, 30–37.
- Bahan, M. P. (2017). Ekspresyvnist suchasnoho ukrainskomovnoho naukovooho dyskursu: mezhi mozhlyvoho. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho linhvystychnoho universytetu. Seriiia Filolohiia*, 20(1), 9–17.
- Bahan, M. P. (2019). Klishe v suchasnomu ukrainskomu naukovomu dyskursi: kulturomovnyi i komunikatyvnyi aspekty. *Hramatychnyi prostir suchasnoi linhvoukrainistyky. Kateryni Hryhorivni Horodenskkii*, 367–374.
- Bahan, M. P. (2022). *Kultura ukrainskoi naukovoii movy: [posibnyk dlia samostiinoi roboty studentiv]*. Vydavnychiy tsentr KNLU.
- Berehova, H. D. & Predmestnikov, O. H. (2021). *Kultura movlennia u systemi profesiinoi pidhotovky molodi: monohrafiia*. Oldi-plius.
- Horodenska, K. (2001). Syntaktychna spetsyfika ukrainskoi naukovoii movy. *Ukrainska terminolohiia i suchasnist, IV*, 11–14.
- Horoshkina, O. M. & Shutova, L. I. (2013). *Naukovyi tekst: osoblyvosti movy ta styliu : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia aspirantiv*. Svitanok.
- Koloiz, Zh. V. (2017). *Naukovyi styl ukrainskoi movy : [praktykum]*. KDPU.
- Kraus, N. M. (2012). *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Oriiana.
- Kuzmina, I. V., & Stoliarchuk, O. M. (2022). Prykladni aspekty formuvannia kultury usnoho movlennia u studentskoi molodi. *Akademichni studii. Seriiia "Pedahohika"*, 4, 137–142.
- Onufriienko, H. S. (2006). *Naukovyi styl ukrainskoi movy: navch. posib.* Tsentr navchalnoi literatury.
- Maretska, L. P. (2020). Aktualizatsiia problemy movlennievoi kultury vchytelia suchasnoho zakladu osvity. *Pedahohichnyi almanakh*, 118–123.
- Okunevych, T. H. (2003). *Kultura movlennia maibutnoho vchytelia-slovesnyka v umovakh ukrainsko-rosiiskoi dvomovnosti [Neopubl. dys. kand. ped. nauk]*. Khersonskyy derzhavnyi universytet.
- Pasynok, V. H. (2016). Movlennieva kultura suchasnoho vykladacha i studenta. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia : Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov*, 84, 168–176.
- Rashkevych, N. V. & Otrosh, Yu. A. (2022). *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen: navchalnyi posibnyk*.
- Romanchenko, A. P. (2019). *Elitarna movna osobystist u prostori naukovooho dyskursu: komunikatyvnyi aspekty*. Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova.
- Semenoh, O. M. (2010). *Kultura naukovoii ukrainskoi movy : navchalnyi posibnyk*. Akademiia.
- Surmin, Yu. P. (2008). *Naukovi teksty: spetsyfika, pidhotovka ta prezentatsiia*. NADU.
- Suslikov, L. M. & Studeniak, I. P. (2019). *Prezentatsiia naukovykh rezultativ: navchalnyi posibnyk*. Vydavnytstvo UzhNU "Hoverla".
- Chmylenko, F. O., & Zhuk, L. P. (2014). *Posibnyk do vyvchennia dystsypliny "Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen"* [Tekst]. RVV DNU.
- Farion, I. D. (2010). *Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova: [monohrafiia]*. Misto NV.
- Khoma, O. M., & Khoma, T. V. (2017). Kultura movlennia yak skladova kultury osobystosti. *Science and Education a NewDimention. Pedagogyand Psychology*, V(51), 112, 24–27.